Яковлева В.А.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри екології та географії
Житомирський державний університет ім. Івана Франка
м. Житомир

# ОЦІНКА РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ КРАЄЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

У контексті модернізації вищої педагогічної освіти особливої ваги набуває формування краєзнавчої компетентності майбутніх учителів географії. Ми розглядаємо її як складну інтегральну характеристику фахівця, що відображає його готовність до теоретичного аналізу й практичного дослідження геосистем рідного краю, а також здатність ефективно проектувати туристично-краєзнавчу та експедиційну діяльність учнів в умовах сучасного освітнього простору. Сучасний етап розвитку географічної освіти в рамках реалізації концепції НУШ вимагає відходу від класичного академізму на користь практико-орієнтованого та контекстного навчання. У цьому вимірі краєзнавча компетентність майбутнього вчителя географії виступає не просто як додатковий обсяг знань про конкретний регіон, а як наскрізний професійно-методичний інструмент. [1, С. 273; 2, С. 183; 3, С.10; 4, С. 134; 5, С. 106; 6, С. 5;]

Для оцінки рівня сформованості краєзнавчої компетентності майбутніх учителів географії у 2026 році ми провели опитування на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка**.** Вибірку дослідження склали 50 респондентів. Сформульовані нами запитання дозволили визначити ставлення студентів до краєзнавчого підходу в шкільній географії, їхню готовність самостійно досліджувати локальні історичні, екологічні та географічні об’єкти Житомирщини, а також рівень знань про фізико-географічну й економічну специфіку рідного краю. У підсумку було зафіксовано такі результати: абсолютна більшість респондентів підтримує важливість краєзнавчого принципу. Зокрема, 92% опитаних відповіли ствердно ("повністю згоден")**,** вважаючи його одним із найважливіших у навчанні. Незначна частина учасників **(7%)** висловила компромісну позицію, обравши варіант "частково згоден"**, і** лише 1% респондентів вагалися з відповіддю. Така висока підтримка (сумарно 99% позитивних відгуків) є цілком закономірною з погляду сучасної педагогічної науки та психології навчання. Вона обумовлена кількома ключовими факторами: краєзнавство дозволяє реалізувати класичне дидактичне правило — перехід від відомого до невідомого, від близького до далекого. Вивчення глобальних процесів на місцевому, добре знайомому матеріалі робить знання дотичними до життєвого досвіду дитини, а отже — більш зрозумілими.

Таким чином, отримані дані підтверджують високий рівень мотивації майбутніх педагогів до дослідження історико-географічної та екологічної специфіки Житомирщини. Це доводить, що краєзнавчий підхід є потужним інструментом у сучасній освіті, а готовність студентів до його реалізації

відкриває широкі перспективи для якісного формування краєзнавчої компетентності на уроках географії.




**Рис.1** Оцінка респондентами значущості краєзнавчого підходу в сучасній шкільній географічній освіті.

Аналіз результатів опитування показав нерівномірний розподіл векторів дослідницького інтересу серед учасників. Виявлено, що переважна більшість опитаних демонструє високий стан готовності до вивчення географічних об’єктів регіону — 70%. Водночас готовність до самостійного дослідження екологічних проблем Житомирщини зафіксована лише у 16% респондентів, а історико-краєзнавчий напрям обрали 14% опитаних.




**Рис. 2.** Стан готовності респондентів до самостійного дослідження локальних географічних, екологічних та історичних об’єктів Житомирщини.

Ці дані показують, що респонденти надають перевагу саме географічним дослідженням. Високий показник готовності до них (70%) можна пояснити унікальною природою Житомирщини. Ця складова є найближчою для майбутніх учителів географії. Область багата на яскраві та доступні для польових спостережень об'єкти — унікальні гранітні скелі, каньйони, ландшафти Поліського заповідника та густу річкову мережу. Вони наочні, тому їх простіше описувати на початковому етапі. Натомість нижчі показники в екологічному

(16%) та історичному (14%) секторах, ймовірно, зумовлені вищою складністю методики досліджень. Екологічний моніторинг часто потребує спеціальних приладів, тест-систем чи лабораторій, а історичні розвідки — тривалої та кропіткої роботи з архівними матеріалами, що вимагає вищого рівня спеціальної підготовки респондентів.

Аналіз результатів самооцінки обізнаності респондентів із фізико-географічною та економічною специфікою Житомирщини продемонстрував виражене домінування центристської позиції. Абсолютна більшість опитаних (88%) визначили свій рівень як середній. Лише 10% респондентів впевнено заявили про високий рівень знань рідного краю, тоді як критично низький рівень констатували лише 2% учасників анкетування.




**Рис. 3**.Розподіл відповідей респондентів щодо рівня їхньої обізнаності з фізико-географічною та економічною специфікою регіону.

Отримані дані свідчать про те, що загальний кількість респондентів володіє базовими знаннями про регіон, проте відчуває брак глибоких чи профільних компетентностей, необхідних для самостійної дослідницької діяльності.

**Висновок.** Проведене дослідження дало змогу комплексно оцінити стан, сутність та практичний потенціал формування краєзнавчої компетентності майбутніх учителів географії в умовах модернізації вищої освіти. Аналіз емпіричних даних засвідчив наявність у них міцного дидактичного фундаменту знань. Сучасний етап розвитку середньої освіти в межах реалізації концепції «Нова українська школа» (НУШ) вимагає рішучого відходу від класичного академізму на користь практико-орієнтованого й контекстного навчання. За таких умов краєзнавча компетентність виступає не просто як додатковий обсяг знань, а як наскрізний професійно-методичний інструмент педагога.

## Список використаних джерел

1. Коваленко М. О., Яковлева В. А., Романюк Р. К. Організація позакласної роботи з географії у закладах середньої освіти. Суспільство та національні інтереси. 2025. № 6 (14). С. 275-286. eprints.zu.edu.ua/44160/. [1]

2. Лембей Т. В. Краєзнавча компетентність: теоретичний аспект. *Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців* : зб. наук. пр. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. Вип. 11, т. 1. С. 182–

187.URL:ttps://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/13863/1/KRAI%D0%95ZNAVC%D0%9DA%20KOMPETENTNIST.pdf (дата звернення: 01.09.2026).

3. Чала О. В. Формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2021. 20 с. URL: https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8415 (дата звернення: 09.09.2026).

4. Тросюк С. Д. Формування географічних понять на основі компетентнісного підходу до навчання географії України. Педагогічний альманах. 2019. Вип. 41. С. 132–139. URL: researchgate.net (дата звернення: 01.09.2026).

5. Яковлева В. А., Романюк Р. К. Розвиток предметно-методичної компетентності у майбутніх вчителів географії. Природнича освіта та наука. 2026. № 1. С. 105-112. https://eprints.zu.edu.ua/47895/1/1.pdf.

6. Професійний стандарт “Вчитель закладу загальної середньої освіти: затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf (дата звернення: 01.09.2026).